

Banskobystrická diecéza a boj proti alkoholizmu v spolkoch striezlivosti ako svoju ďalšiu edičnú prácu monografického charakteru od asistenta Petra Cabana.

Publikácia je spracovaním námetu nadmieru aktuálneho. Ťažiskom práce sa stáva organizácia hnutia v zápase proti nadmernému konzumovaniu alkoholu. Prostredníctvom historicko-kritickej metódy predkladá autor širokej odbornej i laickej verejnosti pohľad na iniciatívu zakladania tzv. spolkov striezlivosti na území Slovenska v 19. storočí.

Na pozadí historických udalostí je vykreslená podstata fungovania spolkov, s objasnením ich aktivít, až po oficiálny zákaz ich činnosti, pričom pozornosť sa sústreďuje predovšetkým na oblasť Banskobystrickej diecézy.

Publikácia je kompozične rozčlenená do štyroch tematicky rôznorodých kapitol. Prvá predstavuje retrospektívny pohľad na spoločenskú i sociálnu situáciu daného obdobia. V krátkosti približuje cirkevné pomery na území Slovenska, začiatky spolkov striezlivosti i životopisné fakty jednotlivých zakladateľov, zväčša kňazov oboch konfesií a ľudovoosvetových pracovníkov, ktorí vo väčšej či menšej miere prispeli k propagande spolkovkej myšlienky. V druhej kapitole Peter Caban osvetľuje pojem, podstatu protialkoholických organizácií i postoj jednotlivých cirkevných hodnostárov. Zaujímavé sú postuláty i akty prijímania nových členov ilustrované dobovou dokumentáciou. Tretia kapitola je sprievodcom po jednotlivých farnostiach v Banskobystrickej diecéze. Autor v nej upriamil pozornosť i na ďalší dôležitý komponent v boji proti opilstvu – literárnu podporu v podobe protialkoholického spisby. Štvrtá časť je obrazom úpadku a celkového zániku hnutia po zákaze uhorskej vlády, poukázaním na fakty, ktoré ho spôsobili a následný osud spolkov i snahu o udržanie kontinuity.

Pri charakteristike obsahovej stránky a ideovej intencie publikácie je potrebné oceniť predovšetkým objektívne a komplexné spracovanie tematiky v dejinnom kontexte.

Pilierom pri koncipovaní práce boli rôzne články a knižné publikácie dobových diel osvetových pracovníkov, ale i súčasných, avšak

monografia prináša i nové fakty a interpretácie ústrednej myšlienky.

Výberom i spracovaním témy Peter Caban podčiarkuje dôležitosť vnášania charitatívneho a sociálneho myslenia Cirkvi do praktického života, podáva nové impulzy na riešenie problémov súčasnosti a nachádza paralelu s modernými metódami boja proti alkoholizmu v 20. storočí.

Paulína Šlosárová

* * *

Pre recenzenta je to pozoruhodná publikácia, kde autor na základe svojho výskumu prináša aj nové a ešte nepublikované fakty o osobe a diele katolíckeho kňaza *Ondreja Cabana (1813 – 1860)*, ktorého dielo je v súčasnej literatúre pomerne málo predstavované a známe. Táto skutočnosť môže byť daná aj tým, že v období predošlých rokov diktatúry sa literárni autori podobného zamerania a druhu činnosti len zriedka uvádzali a boli predstavovaní vo svojej plnosti v encyklopédiách, odborných časopisoch či knihách. Svojou prácou autor monografie chcel aspoň čiastočne zaplniť túto medzeru v pohľade na život a dielo kňaza *Ondreja Cabana* a predstaviť ho nielen ako akéhosi okrajového autora, ale aj ako kňaza a človeka s morálnym profilom. V prvých častiach monografie sa autor venuje historickému prostrediu a dobe, v ktorej sa narodil a vyrastal *Ondrej Caban* počas svojho života. Potom rozoberá jeho životopis podľa dostupných dobových prameňov, zvlášť jeho pôvod, čas štúdia a prípravy na kňazské pôsobenie, miesto jeho pôsobenia a školskej aktivity. Ďalej svoj pohľad venuje samotnému Cabanovmu dielu, charakteru a literárnej koncepcii jeho tvorby, čo adekvátne dokumentuje na ukážkach z jeho diel, kde sa prejavila Cabanova tendencia inklinovať k *moralistickej próze* tzv. *Radlinského skupiny*, ktorej bol čelným predstaviteľom. Autor monografie priblížil podrobne Cabanovu literárnu tvorbu, a to zvlášť pomocou archívnych materiálov, ktoré doposiaľ neboli ešte publikované alebo neboli spolu zosumarizované, teda monografia prináša

i nové vedecké poznatky. Autor sa v nej snažil osobitne priblížiť Cabanove publikovania v dobovej literatúre, miesto a význam jeho moralistických próz, čo mali byť v konečnom dôsledku poučením pre jednoduchých ľudí, ktorých mal Caban obzvlášť rád. Autor sa v práci zaoberá nielen faktografickými údajmi, ale približuje tohto dejateľa ako človeka, kňaza a národovca na duchovnom, osvetovom i literárnom poli. Čitateľa autor previedol neľahkými obdobiami

Cabanovho života, cez jeho kňazské pôsobenie v Komjaticiach až po koniec jeho pozemského putovania.

Touto prácou autor prispel k rozšíreniu obzoru poznatkov o dejinách Slovenska, a to zvlášť priblížením životopisu slovenských osobností, akou bol i kňaz *Ondrej Caban*, okruhu záujemcov i čitateľov.

Melinda Fabová